

KIRGIZ ATASÖZLERİNDE YÖNELİM METAFORU KULLANIMI

Cüneyt AKIN*

Özet:

Kavramlar yoluyla, bir şeyi başka bir şeyle düşünme şekli olan metafor; gündelik konuşmalardan felsefi metinlere varana kadar geniş bir alanı, daha doğrusu, söyleyene bağlı bir yapı olarak düşünüldüğünde, dile ait her ifadeyi, metaforik bir anlamla, bize aktaran yapıdır. Ontolojik metafor, yönelim metaforu, konvansiyonel metafor, poetik metafor, kavram metaforu, kompleks metafor/karma metafor ve iç içe girmiş metafor gibi türleri olan metaforlar; atasözlerinde de karşımıza çıkar. Az sözle çok şey söyleyen ve metaforik bir anlatımla bize farklı bir düşünüş alanı oluşturan atasözleri, her millette olduğu gibi, bizde de geleneği, kültürü ve mantaliteyi taşıyan özlü ifadeler olmuştur. Kırgız atalar sözü, çalışmada yönelim metaforları bakımından incelenecektir. Bugüne kadar az sayıda Türkçe çalışmaya konu olan yönelim metaforları, Kırgız Türklerinin yönlere ait kelimelere yüklediği metaforik anlamlar bağlamında, aşağı-yukarı, uzak-yakın, ön-arka, ileri-geri, geniş-dar, öte-beri ve iç-dış yönelimli metaforlar alt başlıkları altında ele alınacaktır. Çalışmada Kırgız atasözlerinin seçilmesi, Türk lehçelerinden bir örneklem oluşturması maksadını taşımaktadır. Türk lehçelerinde kullanılan atasözlerinin metaforik yapılarının bugüne kadar yeterince incelenmeyişi, çalışmayı özgün kılan nitelikler arasındadır. Söz konusu örnekleme birlikte, diğer Türk lehçelerindeki atasözlerinde kullanılan metafor yapılarının araştırılması için bir başlangıç oluşturmuş olacaktır.

Anahtar kelimeler: Kırgız, atasözü, metafor.

The Use of Orientation Metaphors in Kyrgyz Proverbs

Abstract:

A way of considering something with something else through concepts, a metaphor is a structure transferring us every statement belonging to the language with a metaphorical meaning in a wide variety of areas from daily speech to philosophical

* Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, cuneyt.akin@hotmail.com.

texts, more precisely taken into consideration as a structure depending on who says it. Having types such as ontological metaphor, orientational metaphor, conventional metaphor, poetic metaphor, concept metaphor, complex metaphor, mixed metaphor, and nested metaphor, metaphors can be seen in proverbs. Saying a lot of things with a few statements and creating us a different thinking area with a metaphorical expression, proverbs are the words of wisdom which reflect tradition, culture, and mentality as in all nations and also in the Turkish Language Ancestral expressions of Kyrgyz known as will be analysed in terms of orientational metaphors in this study. Orientational metaphors which have been the topic of a few Turkish studies to until today will be discussed within the context of metaphoric meanings that Kyrgyz Turks attribute to the direction words under the subtitles of directional metaphors which are down- up, far- close, front-back, forward- backward, wide- narrow, and beyond- the near side. The selection of Kyrgyz proverbs in the study has the purpose of creating a sample from Turkish dialects. The fact that the metaphorical constructions of proverbs used in Turkish dialects have not been studied sufficiently is one of the original characteristics of study. With the sample in question, it will be the beginning of a search for metaphors used in proverbs in other Turkish dialects.

Keywords: Kyrgyz, proverb, metaphor.

Giriş

Latince kökenli *metafor* kelimesi, dilimizde *mecaz*, *eğretileme*, *benzetme*, *istiare vb.* kelimelerle karşılanmıştır. En eski söylem şekillerinden *retorik* ve *poetik*’e uzanan metafor kullanımı, sözü anlaşılır ve sanatlı kılmanın bir yönü olmuştur. Eşya ve olayları açıklamada felsefenin kullandığı, *epistemolojik* ve *ontolojik* gerçekliği üzerindeki tartışmalarla felsefeyi derinden etkileyen metafor (Ayık 2009: 55), söyleyene bağlı, canlı bir yapı olarak düşünüldüğünde (Saussure 1976: 39,40), dildeki her ifadeye metafor anlamı yüklenebilmektedir (Ayık 2009: 61). Böylece metafor, bir edebî sanat olmanın ötesine geçer ve bir *düşünme yöntemi* niteliği kazanır.

Klasik yaklaşıma göre metafor; lengüistik bir fenomen, sanatsal ve retorik bir araç, benzerliğe dayanan bir karşılaştırma şekli, iradi ve düşünülmüş bir kullanım ve onsuz da yapabileceğimiz bir konuşma figürüdür. Oysa George Lakoff ve Mark Johnson’un geliştirdiği *kognitif lengüistik* yaklaşıma göre metafor; kelimelerin değil, kavramların niteliğidir. Sadece sanatsal ve estetik kaygılar için değil, kavramları daha iyi anlamak içindir. Çoğunlukla benzerliğe dayanmayan, sıradan insanlarca da gündelik hayatta kullanılabilen ve lengüistik bir süs ve dekor olmaktan uzak, insani düşünmenin ve akıl yürütmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle metafor, basitçe bir kelime veya lengüistik ifadeler sorunu olarak düşünülemez. Belki de, kavramlar yoluyla, bir şeyi başka bir şeye göre düşünmek demektir (Lakoff, Johnson 2010: 13).

Yukarıda klasik ve kognitif lengüistik yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılan metafor kavramı, bazı alt başlıklar altında ele alınmaktadır: *Ontolojik metafor*, *yönelim metaforu*, *konvansiyonel metafor*, *poetik metafor*, *kavram metaforu*, *kompleks metafor/karma metafor* ve *iç içe girmiş metafor*. Kırgız atasözlerindeki metafor kullanımını inceleyeceğimiz çalışmada, söz konusu türlerden sadece *yönelim metaforları* üzerinde durulacaktır.

1. Atasözleri ve metafor

Atasözleri bilgelik, doğruluk, ahlakî değerler ve gelenekleri taşıyan, nesilden nesile aktarılan, metaforlar üzerine kurulmuş halk cümleleridir (Yaylağül 2010: 113). Geleneğin, kültürün ve mantalitenin özeti niteliğinde olan bu sözlerde, atalarımızın metaforik yaklaşımlarına şahit oluruz. Bir yapıya, çok sayıda içeriği sığdırabilen metaforlar sayesinde, aktarılmak istenen tecrübi bilgiye (knowledge), pratik aklın yorumuyla ulaşırız. Genellikle ima yoluyla bir karşılaştırma yapan atasözleri (Erdem 2003: 119), az sözle çok şey anlatarak, bizi mevcut anlam, kavram, benzerlik ve ilişkilerden ‘öte (meta)’ye, yeni anlam, kavram, benzerlik ve ilişki dünyalarına taşımaktadırlar.

Söz ekonomisini sağlamak ve böylece kullanım alanını genişletmek, anlamı ve anlaşılabilirliği daha sağlamlaştırarak, sözü muhatabında kalıcı ve tesirli kılma özelliğine sahip olan atasözlerinde metafor kullanımı, şiirdekinden biraz farklı işlemektedir. Şiirde daha çok bir geleneğin (mazmun geleneği) ürünü olan metafor kullanımı (bülbul-gül, kirpik-ok vb.), atasözlerinde daha münferit şekillenir, yani genelde tek kullanımlıdır (Erdem 2010: 34-37). Bu nedenle atasözleri daha özgün bir nitelik taşırlar. Bünyesinde sadece edebî sanatları değil, farklı düşünme şekillerini de (metafor gibi) barındırırlar. Metafor türlerinden biri olan yönelim metaforları da, atasözlerinde kullanılan yön kavramları aracılığıyla farklı bir *düşünüş* ve *anlatım biçimi* ortaya koymaktadır.

2. Kırgız atasözlerinde metafor

Çalışmada KIRGIZ atasözlerinin seçilmesi, Türk lehçelerinden bir örneklem oluşturması maksadını taşımaktadır. Türk lehçelerinde kullanılan atasözlerinin metaforik yapılarının bugüne kadar incelenmeyişi, çalışmayı özgün kılan nitelikler arasındadır. Söz konusu örnekleme birlikte, diğer Türk lehçelerindeki atasözlerinde kullanılan metafor yapılarının araştırılması için bir başlangıç oluşturmuş olacaktır.

3. Yönelim metaforları

Bir kavramı diğerine göre yapıya kavuşturmayan, bunun yerine bütün bir kavramlar sistemini diğer bir kavramlar sistemine göre organize eden bir metafor şekli olan Yönelim metaforları, uzay ve mekân istikameti ile ilişkilidir: yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, beri-öte, derin-satıh, merkez-çevre

vb. Bir kavrama uzay ve mekân yönelimi veren bu yön adları, bedenimizin fiziksel çevredeki işlevlerinden doğarlar: MUTLU OLAN YUKARDADIR. Mutlu kavramı yukarı (up) yönelimli olarak kullanılmıştır. İngilizcede 'I'm feeling up today' ifadesi, 'Kendimi bugün yukarıda (iyi, hafif) hissediyorum.' anlamındadır. Yönelimler her kültürde aynı olmayabilir. Bazı kültürlerde gelecek 'önümüzde' iken, bazılarında 'arkamızda'dır (Lakoff, Johnson 2010: 36).

3.1. Kırgız atasözlerinde yönelim metaforları

Bahattin Ögel'in tasnifi çerçevesinde, (bk. Ögel 1988) *Dağlar arasında yaşayan Türk toplulukları* içerisine dahil edebileceğimiz Kırgızlarda yön kavramı içeren atasözlerinde, daha çok ön-arka yönlerinin yer aldığını görmekteyiz. Bu durumun açıklaması, Türklerin Göktürk Abideleri'inde (bk. Ergin 1991) *doğu, ön kısım* anlamlarıyla kullandıkları *ilgerü* kelimesi olabilir. Zira bu yön, Türk kültürünün en fazla önem taşıyan ve kutlu bir yönü olmuştur. Batı yönü (arka) için ise şunları söyleyebiliriz: Altay dağlarında bulunan mezarlarda, ölenin başı doğuya konulmuş ve yüzü batıya çevrilmiştir. Ayrıca, Türklerde 'güneş' 'doğu'nun, 'ay' ise 'batı'nın sembolü olarak bilinmektedir. (bk. Özkan 2002). Dolayısıyla, Türklerde yön kavramı, sadece coğrafi bir kavram olmanın çok ötesindedir. Bu nedenle, Kırgız atasözlerinde kullanılan yön adlarının metaforik bir bakış açısıyla ele alınması, Türklerde ve özellikle Kırgızlarda yön kavramına ilişkin önemli bazı çıkarımlar sunacaktır kanaatindeyiz.

Kırgız atasözlerinde yönelim metaforları, Kırgız Makal, Lakap, Uçkul Sözleri (Kırgız Atasözü, Deyim, Vecizeleri, İbragimov 2008) adlı kitaptaki atasözleri üzerinden incelenecektir.

3.1.1. Yukarı-aşağı yönelimli metaforlar

Değerli olan yukarıdadır; basit olan aşağıdadır.

Öödö tartsa – ögüz ölot; ıldıy tartsa – araba sınat.

[Yukarı çekse – öküz ölü; aşağı çekse – araba (öküz arabası) kırılır.]

Yukarıdaki atasözünde 'öküz' ve 'araba' eşit değere sahip görünmektedir. Bu nedenle, *Önemli olan yukarıdadır; önemsiz olan aşağıdadır.* önermesi, söz konusu atasözünde karşılığını bulmamıştır.

İldıykı butak – öydökü butaktın tiregi.

[Aşağıdaki dal, yukarıdakinin direğidir.]

Yönelim metaforu mantığında, yukarıda olanın, aşağıdakine nazaran daha önemli olduğu varsayılır. Ancak, buradaki yönelim bir başka açıdan düşünüldüğünde farklı bir sonuç çıkabilir. Aşağıdaki dalın, üstteki dalın direği hükmünde olması aşağının, yukarıyı ayakta tutan vasfıyla öne çıkararak, önemini

arttırmaktadır. Dolayısıyla yukarıdaki önermenin: Aşağıdaki önemlidir; yukarıdaki önemsizdir. şeklinde ifade edilmesi de yanlış olmayacaktır.

3.1.2. Uzak-yakın yönelimli metaforlar

İnsana fiziksel yakınlık ve uzaklık üzerinden kurulan yönelimli ilişki ve buna bağlı metafor kullanımını ortaya koymaktadır.

Bilinen yakındadır; bilinmeyen uzaktadır.

Alıstan ukşañ miñ kişi, cakından körsöñ bir kişi.

[Uzaktan duysan bin kişi; yakından baksa bir kişi.]

Yukarıdaki yönelim metaforunda, uzaktan gelen haberin, yakına gelince gerçekliğinin anlaşıldığı, yani bilinen olduğu anlamı çıkmaktadır.

Değerli olan yakındadır; daha az değerli olan uzaktadır.

Alıskı doston; cakın kas artık.

[Uzaktaki dosttan; yakındaki düşman daha değerlidir.]

Buradaki yönelim metaforu bizde, uzaktaki, dost bile olsa, yakındaki düşmanın katacağı değerden daha az değer katacağı düşüncesi oluşturmaktadır.

Faydalı olan yakında; faydasız olan uzaktadır.

Alıskı tuugandan, cakınkı koñşu cakşı.

[Uzaktaki akrabadan, yakındaki komşu iyidir.]

Yukarıda, fayda kavramı üzerinden bir yönelim metaforu kullanılmıştır. Uzak yönelimi, yakın anlamına gelen akraba kelimesini, fiziksel yakınlığı olan komşudan daha faydasız bir noktaya taşımaktadır.

3.1.3. Ön-arka yönelimli metaforlar

İnsanoğlunun fiziksel olarak önde olanı algılama eğilimine bağlı olarak, vurgulanmak istenenin, yönelimli bakımdan ön ve arka metaforlarıyla anlamlandırılması sonucu kullanılan metaforlardır.

Açık olan öndedir; gizli olan arkadadır.

Aldıña bir karasan, artına altı kara.

[Önüne bir defa bakıyorsan; arkana altı defa bak.]

İnsanın en uzak yeri sırtıdır. Fiziksel olarak arka, görüş açısından uzakta kalan bölgedir. Dolayısıyla, gelebilecek bütün tehditlere açıktır. Atasözündeki vurgu, gizli olanın arkada kaldığı ve daha çok kontrole ihtiyaç duyulan bölge olduğu yönündedir.

Dar olan ön; geniş olan arkadır.

Aldı eşikten adam batpayt; arka eşikten cügü menen töö batat.

[Ön kapıdan insan sığmaz; arka kapıdan yüküyle deve sığar.]

Burada kullanılan yönelimde, ön metaforu darlık, arka metaforu ise genişlik anlamı taşıyan metaforlardır.

Önemsenen öncedir; görmezden gelinen arkadadır.

Aldıñkı köç kayda barsa, kiyinki köç da oşol cakka barat.

[Öndeki göç (kervan) nereye gitse, arkadaki göç (kervan) o tarafa gider.]

Aldıñkı tuyaktın izin, artkı tuyak basat.

[Öndeki toynağın izine, arkadaki toynak basar.]

Yukarıdaki yönelim metaforu, öncelemek kelimesindeki ön vurgusundan da anlaşılacağı üzere, önemsenen tarafı öne, görmezden gelinen ya da belirleyici olmayan tarafı da arkaya atmaktadır. Ancak, bazı atasözü örneklerinde ‘önemsenen’ taraf ‘arka’ olmuştur: Aldıñkı köçtün adaşkanın, kiyinki köç билет. Aynı anlamdaki: Aldıñkının adaşkanın artkı (kişi) билет. [Önde giden göçün (kervanın) yolunu şaşırıp şaşırmadığını, sonra gelen göç (kervan) bilir.] ifadelerinde arkadan gelenin daha belirleyici ve önemli olduğu görülür.

Güzel olan öndedir; çirkin olan arkadadır.

Adamdın aldı gül; artı tiken

[İnsanın önü (görüneni, dışı) gül, arkası (görünmeyeni, içi) dikendir.]

Buradaki metafor, öndekinin güzeli göstereceğini, arkada kalanın, yani görünmeyenin ise diken, yani çirkin, rahatsız edici yönlerin olduğu taraf olacağı anlamı verilmeye çalışılmıştır. Gül metaforuyla, güzelliği, iyiliği ve hoş olan, diken metaforuyla ise, çirkin, rahatsız edici ve hoş olmayana bir atıf yapılmıştır.

Önemsenen öndedir; önemsenmeyen arkadadır.

Karılıktın aldı; çaştıktın artı.

[Yaşlılığın önü, gençliğin arkası.]

Gençlikte arkada kalanın (hata, eksik vb.) telafisi vardır. Bu nedenle, arkada kalanlar (gerçekleştirilenler ya da gerçekleştirilemeyenler), önde (gelecekte) telafi edilebilmesi bakımından önemlidir. Yaşlılıkta ise, arkada kalan telafisiz olduğundan, gençlikte olduğunun aksine, önündeki zaman önem kazanır. Bir başka ifadeyle: Yaşlıların ömürleri az kaldığından, (yani bir ayakları çukurda olduğundan), önlerinin (öndeki zaman diliminin) önemi artar. Bu nedenle, geçmişten daha çok, kalan kısa zamana, yani önlerine odaklanırlar. Gençler için ise, önlerindeki zaman sınırsız görünür. Tabir yerindeyse, iki ayakları da düzlüktedir. Bu nedenle, arkada (geride) kalan zamanın telafisine odaklanırlar.

Birisinde (gençlik) telafisi olduğu için önemsenen ‘arka’ metaforu, diğerrinde (yaşlılık) telafisi olmadığı için önemsenmeyen, ‘arka’ metaforu kullanılmıştır. Yukarıdaki ikinci yorumda önemsenenen arka (geçmiş) kavramı, önde

(gelecekte) yapılacakları belirlediği için önemlidir. İlkinde önemsenen ön kavramı ise, zorunlu bir yöneliş olduğu için, önem atfedilme sebebi olmuştur.

3.1.4. İleri-geri yönelimli metaforlar

İleri yönelimi, meteforik olarak bulunduğu yerden daha iyi, daha güçlü, daha etkili bir konuma gelme durumunu ifade etmek için kullanılır. Geri yönelimi ise, ilerinin tersi olarak, daha kötü, daha zayıf, daha etkisiz bir konumu ifade eder (Gen 2012: 657).

Basit olan geridedir; gelişmiş olan ileridedir.

İlgeri barardın iti çöp ceyt; kederi keterdin kelini uuru kılat.

[İleri gidenin (işi düzgün gidenin) iti ot yer; işi kötü gidenin gelini hırsızlık yapar.]

Burada ileride olan, yani işleri düzgün olan kişinin köpeği bile iyi beslenirken, işleri kötü gidenin hırsızlık gibi basit ve bayağı bir suça tevessül edebileceği vurgulanmıştır.

3.1.5. Geniş-dar yönelimli metaforlar

Fiziksel olarak çokluk kavramının, yönelimli olarak genişlik metaforuna; darlık kavramının ise, azlık metaforuna taşındığı bir yönelim metaforu şeklindedir.

Zengin olan geniştir; fakir olan dardır.

Tar cerden aş cegiçe, keñ cerden muş ce.

[Dar (cimri) yerden yemek yiyeceğine, geniş (cömert) yerden yumruk ye.]

Burada dar kelimesinin kavramsal karşılığı cimridir. Geniş kelimesinin kavramsal karşılığı ise cömert kelimesidir.

Çok olan geniştir; az olan dardır.

Tarbiyanın keni mektepte.

[Terbiyenin (eğitimin) madeni, hazinesi okuldadır.]

Buradaki metafor, kavramın çokluğuna yönelmektedir. Aynı zamanda kavramsal bir metafor kullanımını (kaynak: terbiye hedef: mektep) görmekteyiz. Bu atasözünden çıkaracağımız anlayış (mantalite) ise, Kırgız Türklerinde terbiyenin, aileden ve toplumdan (yaygın eğitim kurumları) çok, örgün eğitim kurumlarında verildiğine olan inanıştır.

3.1.6. Öte-beri yönelimli metaforlar

Öte (arı) kavramı dışarıyı, beri kavramı ise içeriği göstermektedir. Beri ifadesiyle kendine yakın olan, arı (öte) ifadesiyle ise, kendinden dışta ve uzakta olan kastedilmektedir.

Beri olan içtedir; arı olan dışıdır.

Beri karap külüp, arı karap ıylagan caman.

[İçeriye (yakınlarına) bakıp gülüp, dışarıya (yabancıya) bakıp ağlayan kötü kişidir.]

Buradaki metafor, yönelimli bir ifadenin üzerine yapılan yönelimli metafor özelliği taşımaktadır. Beri ifadeli yön kavramı, içeri yön kavramına, arı ifadeli yön kavramı, dışarı (yabancı) yön kavramına metafor olmuştur. Beri kelimesi, kullanan kişiye yaklaşma yönelimindedir. Dolayısıyla, beri yönelimi ile kastedilen, kişinin eş-dost, akraba gibi yakınındaki insanlardır. Kişinin, yakın çevresi ve uzak çevresine karşı tutumlarındaki çelişkiyi anlatan bu atasözü, etrafındakilere, yani yakın çevresine karşı tabir yerindeyse, her şey sütliman görünen, fakat uzak çevresiyle (arı) bir araya geldiğinde hep dert yanan, yakınan bir kişi karakteri anlatılmak istenmiştir.

3.1.7. İç-dış yönelimli metaforlar

Görünen dış, görünmeyen içtir.

Adamdın alası içinde; aybandın alası tışında.

[İnsanın alası içinde; hayvanın alası dışındadır.]

Yukarıdaki yönelim metaforu, görünen ve görünmeyen kavramlarını ve bunların hedeflediği varlıkları göstermektedir. İki varlıktaki iç ve dış unsurlarının aynı olmadığını anlatmaya çalışan atasözü, iç ve dış yönelim metaforları yardımıyla bunu yapmaktadır.

Hayvanların işe yarayıp yaramayacakları, görünüşlerinden belli olur. Ancak, insanların kötü huylu olup olmadıkları dışarıdan anlaşılabilir.

Sonuç

1. Kırgız Türkçesi atasözlerinde çok sayıda örneğine rastlamadığımız bir metafor şekli olan yönelim metaforlarını incelediğimiz çalışmada, Kırgız Türklerinin yönlere ait kelimelere (aşağı-yukarı, uzak-yakın, ön-arka, ileri-geri, geniş-dar, öte-beri) metaforik anlamlar yüklediği görülmektedir

2. Bu anlamlar yüklenirken bazı durumlarda beklenenin aksine yönelim kullanımı da (2.1.1. ve 2.1.3.) gerçekleşmiştir. Bazı örneklerde kullanılan yönelim metaforu, bir kavram metaforu ifadesinde kendini göstermiştir (2.1.5.).

3. Kırgız Türkçesinde yönelim metaforları çok sayıda atasözünde görülmesine de, çok sayıda yönelim şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Tespit ettiğimiz yönelimli metaforlar arasında en çok ön-arka yönelimli metaforların kullanılmış olduğu görülmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Bu durumun açıklaması, Türklerin Göktürk Abideleri'nde (bk. Ergin 1991) *doğu, ön kısım* anlamlarıyla kullandıkları *ilgerü* kelimesi olabilir. Zira bu yön, Türk kültürü-

nün en fazla önem taşıyan ve kutlu bir yönü olmuştur. Batı yönü (arka) için ise şunları söyleyebiliriz: Altay dağlarında bulunan mezarlarda, ölenin başı doğuya konulmuş ve yüzü batıya çevrilmiştir. Ayrıca, Türklerde ‘güneş’ ‘doğu’nun, ‘ay’ ise ‘batı’nın sembolü olarak bilinmektedir. (bk. Özkan 2002).

4. Bugüne kadar az sayıda çalışmada ele alınan yönelimli metaforlar, sadece Kırgız atasözleri bağlamında değil, diğer Türk boylarının kullandığı atasözleri bakımından da ele alınmalı ve böylece dilimizdeki mantık daha anlaşılır hâle gelmelidir. Ayrıca, diğer metafor şekillerinin de, araştırmacılar tarafından dikkate alınması faydalı olacaktır kanaatindeyiz.

Kaynaklar

- AYIK, Hasan (2009), “Düşünceden Dile Felsefe ve Metafor, Milet ve Nihal İnanç”, *Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1 Ocak-Nisan.
- ERDEM, Melek (2003), *Türkmen Türkçesinde Metaforlar*, Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi: 6, Ankara, Köksav.
- ERDEM, Servet (2010), “Atasözlerinde Metaforların İşleyişi”, *Millî Folklor*, Yıl 22, Sayı 88.
- ERGİN, Muharrem (1991), *Orhun Abideleri*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.
- GEN, Sıla (2012), “Tahsin Yücel’in Salaklık Üstüne Denemesi’nde Yönelim Metaforları”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, Adana, Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- LAKOFF, George ve diğerleri (2010), *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*, (Çev. Gökhan Yavuz Demir), İstanbul, Paradigma Yayıncılık.
- İBRAGİMOV, Muhamed (2008), *Kırgız Makal, Lakap, Uçkul Sözdörü (Kırgız Atasözü, Deyim, Vecizeleri)*, Bişkek, Nuska Yayıncılık.
- ÖGEL, Bahattin (2001), *Dünden Bu güne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- ÖKAN, Ali Rafet (2002), Türk Kültüründe Yönler, *Yeni Türkiye Yayınları Türkiye Özel Sayısı*, Cilt 3, s. 427-433.
- SAUSSURE, Ferdinand De (1976), *Genel Dilbilim Dersleri, I. II.*, (Çev. Berke Vardar), Ankara, TDK Yayınları.
- ŞAVK, Ülkü Çelik (2002), *Kırgız Atasözleri*, Ankara, TDK Yayınları.
- ÖZEN, Yaylagül (2010), “Divânü Lugâti’t-Türk’te Yer Alan Atasözlerindeki Metaforlar”, *Millî Folklor*, Yıl 22, Sayı 85.

